Transferdiscussie laait ook op in Duitsland

Artikel van Vincent De Roeck (17 Mei 2011) – Gepubliceerd in het juninummer van Doorbraak

Wie denkt dat enkel in België gebakkeleid wordt over geldstromen en transfers van rijkere naar armere regio's, moet maar eens naar Duitsland kijken. Daar stond het thema in het begin van dit jaar plots hoog op de politieke agenda met zelfs allerhande dreigementen van beide kanten. Uiteindelijk is de storm dan wel gaan liggen; toch legde deze recente heisa de pijnpunten van de binnenlandse Duitse transfers en de grote economische ongelijkheid tussen de verschillende Duitse deelstaten bloot.

Duitsland werd op aandringen van de geallieerden na de Tweede Wereldoorlog van een centralistische staat omgevormd tot een federatie van zelfstandige deelstaten. Dat decentralisatie, regionalisering en onderlinge concurrentie onvermijdelijk tot verschillende levensstandaarden leiden, is iets dat we ook in het naoorlogse Duitsland hebben kunnen zien. De zuidelijke staten Hessen, Beieren en Baden-Wurtemberg zijn in de laatste decennia, samen met de vrijstad Hamburg in het noorden, uitgegroeid tot de rijkste delen van het land. Andere deelstaten hebben terrein moeten prijsgeven en varen minder wel.

Om de "gelijkwaardigheid van levensomstandigheden" (wat wij in België gewoon "solidariteit" noemen) tussen de deelstaten min of meer te garanderen, zette Duitsland kort na WO-II al een systeem op van herverdeling van de BTW-inkomsten tussen alle deelstaten, aangevuld met federale subsidies en steunmaatregelen, en het zogenaamde *Länderfinanzausgleich*, het wettelijk kader waarbij de inkomsten van rijkere deelstaten afgeroomd worden om hun armere broertjes binnen de federatie te steunen. Het was een aangekondigde revisie van die bewuste wet in het begin van dit jaar die aan de basis lag van een politieke rel over de transfers tussen de zogenaamde *Geberländer* en *Nehmerländer*.

Het doel van deze herverdelingsmechanismen tussen de deelstaten is om de financiële kracht van de armste deelstaten uiteindelijk te kunnen optillen tot 97% van het Duitse gemiddelde. Voor de Duitse Hereniging van 1990 leek dit mechanisme vrij stabiel en goed te werken en werd het min of meer door alle bondslanden aanvaard. Pas na de toetreding van de vijf straatarme Oost-Duitse deelstaten werden de alsmaar stijgende binnenlandse transfers voor de rijkere deelstaten een doorn in het oog. Vooral dan de vaststelling dat de kloof ondanks deze geldstromen helemaal niet gedicht bleek te worden.

Zo staat Beieren bijvoorbeeld in voor de helft van de totale binnenlandse transfers; wat neerkomt op meer dan 10% van haar totale belastinginkomsten. Zo heeft nettobetaler Hessen zelfs bijvoorbeeld een

kleiner budget per inwoner dan netto-ontvanger Berlijn. En in Baden-Wurtemberg moeten de studenten tegenwoordig schoolgeld betalen, terwijl hoger onderwijs in de armere deelstaten nog steeds gratis is.

Sinds de jaren 1990 hameren de rijkere donorstaten op meer binnenlandse concurrentie tussen de deelstaten, op meer federale controle op de besteding van de transfergelden, op schuldafbouw en een moratorium op het maken van nieuwe schulden, en zelfs op een uitdoofscenario van de geldstromen. Dat het kan, bewees Beieren, dat zelf een netto-ontvanger was tot 1986. Beieren groeide nadien uit tot de rijkste regio van Duitsland. Zo een dynamiek zien we vandaag niet in de arme deelstaten die vooral lijken in te zetten op werkloosheidsuitkeringen en subsidies aan de oudere gevestigde industrieën.

Het was Georg Fahrenson, de CSU-financiënminister van Beieren, die op 10 januari 2011 de kat de bel aan bond. In het *Handelsblatt* kondigde hij aan dat hij samen met Hessen en Baden-Wurtemberg een klacht zou indienen bij het Grondwettelijk Hof in Karlsruhe als er aan hun verzuchtingen niet tegemoet gekomen werd. De drie zuidelijke deelstaten willen enerzijds minder transfers en anderzijds meer en nauwgezetter gecontroleerde voorwaarden voor de besteding van de gelden door de netto-ontvangers. Daags na het verschijnen van het interview dreigden de ontvangende deelstaten, Mecklenburg-Vorpommern op kop, al met een tegenklacht, wat de situatie natuurlijk helemaal op de spits dreef.

Na onderlinge gesprekken tussen de *Geber-* en *Nehmerländer* werd de lont alweer snel uit het kruitvat gehaald. Beide partijen gingen akkoord om nog tot de zomer verder te onderhandelen en tot dan geen verdere stappen te ondernemen. Duitsland is en blijft nu eenmaal een cultureel homogene natiestaat. Zelfs de meer autonomie nastrevende deelstaten zoals Beieren blijven onvoorwaardelijk trouw aan de Duitse federale staatsstructuur. Zoals ook professor Dirk Rochtus in *De Standaard* van 14 januari 2011 al stelde, is deze situatie in Duitsland, in tegenstelling tot die in België vandaag, dan ook helemaal niet staatsbedreigend. Daarvoor zijn de onderlinge overeenkomsten en het gevoel van verbondenheid veel te sterk. Ook de schuldencrisis is niet acuut in Duitsland, zodat het evenmin van die kant zal escaleren.

Uiteindelijk volstonden enkele concessies van de ontvangers om de storm te doen luwen. Stanislaw Tillich, de CDU-minister-president van Saksen, liet bijvoorbeeld de volgende uitspraak optekenen in de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* van 24 januari 2011: “We zijn bereid om in alle openheid met de rijkere deelstaten afspraken te maken over een solide huishoudenpolitiek.” Daarmee was meteen de kous af. Of het hier bij blijft, en of de rijkere regio’s na de zomer hun eerdere dreigementen dan toch niet zullen uitvoeren, blijft natuurlijk koffiedik kijken. Wel blijft buurland Duitsland, zeker voor Vlamingen, een land om in het oog te houden, want als het regent in Berlijn, kan het ook wel eens druppelen in Brussel.